

Asia: VN/33836/2025

Luonnos hallituksen esitykseksi laeiksi sosiaali- ja terveydenhuollon valvonnasta annetun lain ja harmaan talouden selvitysyksiköstä annetun lain 6 §:n muuttamisesta

Lausunnonantajan lausunto

Kommenttinne valvontalain 1 §:ään ehdotetusta muutoksesta ja sen vaikutuksista (Kunnan hyte-järjestämistehtävän valvonta).

-

Kommenttinne valvontalain 4 §:ään ehdotetusta muutoksesta ja sen vaikutuksista (Vaativaa sosiaalihuoltoa tuottavan palveluyksikön määritelmä).

-

Kommenttinne valvontalain 9 §:ään ja 24 §:n 1 momenttiin ehdotetuista muutoksista ja niiden vaikutuksista (Palveluntuottajan henkilöstön kielitaidosta huolehtiminen)

-

Kommenttinne valvontalain 18 §:ään ja Harmaan talouden selvitysyksiköstä annetun lain 6 §:ään ehdotetuista muutoksista ja niiden vaikutuksista (Velvoitteidenhoitoselvityksen pyytäminen ja laatiminen)

-

Kommenttinne valvontalain 24 §:ään ehdotetuista 2 ja 3 momentista ja niiden vaikutuksista (Palvelunjärjestäjän omaavalvontaan ja lastensuojelun sijaishuollon valvontaan liittyvät tiedonsaanti- ja tarkastusoikeudet)

-

Kommenttinne valvontalain 26 ja 27 §:ään ehdotetuista muutoksista ja niiden vaikutuksista (Omaavalvonnan raportointi)

-

**Kommenttinne valvontalain 2 ja 28 §:ään ehdotettavista muutoksista ja niiden vaikutuksista
(Vuokratyöntekijöiden rikostaustan selvittäminen)**

-

**Kommenttinne valvontalain 45 §:ään ehdotetuista muutoksista ja niiden vaikutuksista
(Viranomaisvalvonnan tiedonsaantioikeudet)**

-

Kommenttinne 47 a §:n sääntelystä koskien Pohjanmaan hyvinvointialueen tehtäviä, ohjausta ja rahoitusta kansallisena asiakas- ja turvallisuuden asiantuntijaviranomaisena.

-

Kommenttinne väliaikaisen sääntelyn voimassaolon ja julkisten palveluntuottajien siirtymäajan jatkamisesta ja niiden vaikutuksista

-

Muut kommenttinne esitysluonnoksesta

Lastensuojelun Keskusliiton lausunto on kirjattu kokonaisuudessaan lausuntopalvelussa kohtaan Muut kommenttinne esitysluonnoksesta.

Lastensuojelun Keskusliitto tarkastelee esitysluonnosta lapsen oikeuksien ja erityisesti lastensuojelun näkökulmasta.

Lastensuojelun Keskusliitto pitää yleisesti ottaen esityksen ehdotuksia kannatettavina. On tärkeää, että hyvinvointialueilla ja valvontaviranomaisilla on selkeät ja riittävät tiedonsaantioikeudet ja muut toimivaltuudet valvontatehtävien hoitamiseksi. LSKL kuitenkin katsoo, että asiakaskohtaisen valvonnan toteuttamiseksi palvelunjärjestäjän organisoimalla tavalla asiakastietojen käsittely ”vain rajallisissa tilanteissa, jos valvontatoimenpide ei muutoin olisi mahdollinen” (HE-luonnos, s. 48) voi edellyttää myös kattavampaa kansallista ohjeistusta.

LSKL pitää myös kannatettavana muuttaa valvontalain soveltamisalaa siten, että Lupa- ja valvontavirasto valvoisi myös järjestämislain 6 §:ssä kunnalle säädetyn hyvinvoinnin ja terveyden edistämistä koskevan vastuun täyttymistä.

Esityksessä ei ehdoteta muutoksia perhehoidon valvontaan. Keskusliitto toistaa aiemmissa lausunnoissaan esittämänsä näkemyksen perhehoidon valvontaa koskevan uudistamisen arvioinnin tarpeellisuudesta.

LSKL katsoo, että esityksen yhteisvaikutusten arviointeja suhteessa lastensuojelulain uudistamista koskeviin I ja II vaiheisiin sekä sosiaalihuoltolain muuttamiseen (esim. kirjaamista koskevat muutokset) tulisi täydentää.

Lisäksi LSKL esittää seuraavat huomiot koskien väliaikaista sääntelyä, julkisten palveluntuottajien rekisteröinnin määräajan myöhentämistä, henkilöstön kielitaitoa sekä yksityisten sijoitusten valvontaa.

Väliaikainen sääntely toiminnan aloittamisesta ennen rekisteröintipäätöstä

LSKL kannattaa sitä, että jatkossakin palveluntuottajat, joiden toimialaan kuuluu palvelujen antaminen alaikäiselle ja joiden tulee toimittaa ensi kerran valvontaviranomaiselle rekisteröintiä varten ote rikosrekisteristä, jäisivät väliaikaisen sääntelyn soveltamisalan ulkopuolelle. Sääntelyn mukaan palveluntuottajan tulee toimittaa valvontaviranomaiselle nähtäväksi lasten kanssa työskentelevien rikostaustan selvittämisestä annetun lain 4 §:n 1 momentissa tarkoitettu rikosrekisteriote muulta kuin työsopimussuhteeseen henkilöstöön kuululta. Esimerkiksi palveluntuottajana toimiva yrittäjä, jonka tehtäviin palveluyksikössä kuuluu lasten kanssa työskentelyä ei siis voisi aloittaa toimintaa ennen rekisteröintipäätöstä.

Väliaikainen sääntely soveltuisi jatkossakin sellaiseen palveluntuottajaan, jonka henkilöstöön kuuluu vain yksi asiakas- ja potilastyöhön osallistuva työsopimussuhteinen henkilö, jolloin palveluntuottaja itse tarkistaa henkilöstön rikostaustan ja arvioi sen perusteella henkilöstön soveltuvuuden palvelun tuottamiseen.

LSKL katsoo, ettei esityksestä saa selkää kuvaa siitä, mikä vaikutus sääntelyllä on ollut lasten asiakas- ja potilasturvallisuuteen. Esityksen mukaan näkemykset eroavat toisistaan sen suhteen, mitä vaikutuksia väliaikaisella sääntelyllä on ollut (HE-luonnos, s. 8).

Sääntelyllä tavoiteltu lasten erityinen suojelu on riippuvaista palveluntuottajan itse tekemästä arvioinnista, ja se rakentuu vahvasti luottamukseen palveluntuottajan ilmoittamien tietojen oikeellisuudesta (HE 187/2024 vp, s. 19 ja 33–34).

LSKL katsoo, että sääntely herättää kysymyksiä siitä, turvaako se tosiasiaa lasten erityistä suojelua sosiaali- ja terveyspalveluissa ja huomioiko se kattavasti sääntelyn riskit suhteessa lapsen oikeuksiin.

Lopuksi LSKL toistaa jo aiempaa muutosta koskevissa lausunnoissaan toteamansa siitä, että väliaikaisen sääntelyn soveltamisalan ulkopuolelle jäävien lasten palvelujen tuottamista koskevien

palveluntuottajien rekisteröintihakemukset tulisi priorisoida, jotta heikentävää vaikutusta lasten palvelujen saatavuuteen voitaisiin vähentää.

Julkisen palveluntuottajan rekisteröinnin määräaika

Esityksessä ehdotetaan, että julkisten palveluntuottajien tulisi toimittaa Lupa- ja valvontavirastolle rekisteröintiä varten tarvittavat tiedot vasta vuonna 2031. Esityksen mukaan lain 3 luku tulisi julkisten palveluntuottajien osalta voimaan vasta vuoden 2032 alusta nykyisin säädetyn 2028 sijaan.

LSKL katsoo, että esityksen lapsivaikutusten arviointia tulisi tältä osin täydentää ja arvioinnissa huomioida myös HE 149/2025 vp ja STM057:00/2025 ehdotettujen muutosten (muun muassa hyvinvointialueiden mahdollisten kuntouttavien suljettujen laitosten perustamisen) yhteisvaikutukset lausuttavana olevaan esitykseen.

Lisäksi LSKL toistaa jälleen jo aiemmin toteamansa siitä, että julkisten palveluntuottajien rekisteröinti tulisi resursoida niin, että myös julkiset palveluntuottajat rekisteröidään suunnitellussa aikataulussa. Rekisteröinti turvaisi lasten oikeuksia riippumatta siitä, tuottaako palvelua yksityinen vai julkinen taho.

Henkilöstön kielitaito

LSKL pitää kannatettavana selkeyttää ja korostaa palveluntuottajan velvollisuutta huolehtia henkilöstönsä kielitaidosta. LSKL pitää tärkeänä, että kielitaitovaatimuksen täyttymistä arvioitaisiin ja tarkennettaisiin erityisesti myös lasten palvelujen tuottamista koskien.

Valvontalain 9 §:ään ehdotetaan uutta 4 momenttia, jossa säädettäisiin kielitaitolain ja saamen kielilain sääntelyä vastaavasti palveluntuottajan velvollisuudesta huolehtia henkilöstön kielitaidosta. Säännöksen tarkoituksena olisi vastata erityisesti niihin tilanteisiin, joissa edellä kuvatut kielilainsäädännön ja kielitaitolain säännökset eivät sovellu sekä korostaa palveluntuottajan velvollisuutta huolehtia henkilöstön kielitaidosta. Lisäksi valvontalain 24 §:n 1 momenttia ehdotetaan muutettavaksi siten, että palvelunjärjestäjällä olisi lisäksi velvollisuus varmistaa, että sen järjestämisvastuulle kuuluvia palveluja tuottavan palveluntuottajan henkilöstöllä on riittävä kielitaito palvelujen tuottamiseksi kielilaissa ja muussa lainsäädännössä asetettujen vaatimusten mukaisesti.

Esityksen 9 §:ää koskevien säännöskohtaisten perustelujen mukaan kielitaidon riittävyttä tulisi arvioida suhteessa tuotettavien palvelujen sisältöön, kyseisiä palveluja käyttävien asiakkaiden ja potilaiden tarpeisiin sekä henkilön työtehtäviin. Työnantajana toimivan palveluntuottajan tulisi

varmistua siitä, että sen henkilöstöllä on riittävä kielitaito koko palvelussuhteen tai tehtävien hoitamisen ajan niissä tehtävissä, joissa kielitaitoa tarvitaan.

Yksityisesti sijoitetun lapsen hoidon valvonta

Esityksessä ehdotetaan valvontalain 24 §:ään lisättäväksi uusi 3 momentti, jonka mukaan mitä hyvinvointialueesta annetun lain 10 §:ssä säädetään hyvinvointialueen oikeudesta palveluiden asianmukaisen tuotannon edellytysten varmistamista ja valvonnan toteuttamista varten saada yksityiseltä palveluntuottajalta ja tämän alihankkijalta maksutta ja salassapitosääntöjen estämättä välttämättömät tiedot ja selvitykset sekä oikeudesta tarkastaa yksityisen palveluntuottajan ja tämän alihankkijan tiloja ja laitteita sekä päästä tässä yhteydessä yksityisen palveluntuottajan ja tämän alihankkijan hallinnassa oleviin tiloihin, sovellettaisiin myös sijoitushyvinvointialueeseen sen hoitaessa lastensuojelulain 79 §:n 2 momentissa sille säädettyä sijoitushuoltopaikan toiminnan valvontaa sekä hyvinvointialueeseen sen hoitaessa sille mainitun lain 81 §:ssä säädettyä yksityisesti sijoitetun lapsen hoidon valvontaa.

Säännöskohtaisten perustelujen (s. 47) mukaan hyvinvointialueen tulee lastensuojelulain mukaan valvoa sijoitushuoltopaikan toimintaa sekä yksityisesti sijoitetun lapsen hoitoa. Valvonta on tarpeen lapsen asianmukaisen hoidon ja huolenpidon turvaamiseksi. Hyvinvointialueella voi olla valvontaa varten tarpeen saada välttämättömiä tietoja ja selvityksiä siitä, miten lapsen sijaishuolto tai hoito toteutuu yksittäisessä tapauksessa. Yksittäistä asiakasta koskevia tietoja käsiteltäisiin kuitenkin vain rajallisissa tilanteissa, jos valvontatoimenpide ei muutoin olisi mahdollinen. Edelleen säännöskohtaisten perustelujen mukaan asiakastietolaissa säädetään asiakastietojen käsittelyä koskevista yleisistä periaatteista.

Voimassa olevan lastensuojelulain 81 §:n mukainen yksityisesti sijoitettujen lasten hoidon valvonnasta on ehdotettu säädettävän myös laissa lapsen erityisestä suojelusta (STM057:00/2025). Esitysluonnoksen mukaan pykälä vastaisi tarkoitukseltaan voimassa olevan lain 81 §:ää.

LSKL pitää tärkeänä selkeyttää hyvinvointialueen valvontatehtävää myös yksityisten sijoitusten osalta. Kiinnitämme kuitenkin huomiota yksityisten sijoitusten sijaishuollon järjestämistä poikkeavaan luonteeseen ja siihen, ettei esityksestä tarkemmin ilmene, miten hyvinvointialueen velvoitteita ja tehtäviä on arvioitu nimenomaisesti suhteessa yksityisessä kodissa tapahtuvaan hoidon valvontaan.

Yksityinen sijoitus perustuu lapsen huoltajan tai huoltajien sekä lapsensa hoitoon ottavan henkilön väliseen sopimukseen eikä se automaattisesti vaikuta lapsen huoltajuuteen ja huoltajien tehtäviin. Keskusliiton käsityksen mukaan yksityinen sijoitus ei välttämättä tarkoita lastensuojelun tai sosiaalihuollon asiakkuuden alkamista.

Saukkola Jenni
Lastensuojelun Keskusliitto